maar wij kenden het niet, en zagen het niet, en God heeft de eeuwen gebruikt, om ons gaandeweg al meer en telkens nieuwe dingen te doen ontdekken, waardoor ons menschelijk leven verrijkt kon worden. En dit nu, dat God ons in den loop der eeuwen nieuwe dingen, die we eerst niet zagen, ook al waren ze er, getoond heeft en ons liet ontdekken, dát is de ontwikkeling van ons geslacht geweest, daárin alleen bestond de wezenlijke vooruitgang.

„Deze zal niet dezelfde wezen."

Alzoo zegt de Heere HEERE: Doe dien hoed weg, en hef die kroon af. Deze zal dezelfde niet wezen. Ik zal verhoogen dien, die nederig is, en vernederen dien, die hoog is.
Ezechiel 21:26.

Geen woord zweeft in onze dagen meer op de lippen der denkers en der wijzen dezer eeuw, dan het woord: *Evolutie*.

Dit tooverwoord van *Evolutie* nu is niets dan een scherp geveegd zwaard, dat zich tegen de Almachtigheid Gods in het leven der natuur en der historie keert.

Evolutie beduidt dat alles vanzelf gaat. Dat vanzelf zich het één uit het ander ontwikkelt en ontplooit, en dat op niet één punt het tusschenbeide komen van eenige actie Gods kan worden toegelaten.

De *Evolutie*-manie, want een *manie* is het dwepen met dit denkbeeld, is niet anders dan de voortzetting van denzefden strijd tegen Gods vrijmachtige Almachtigheid, die in het opzij dringen van het *wondergeloof* begonnen is.

Een wonder *kon* niet, want alles liep vanzelf en noodzakelijk, naar den eisch der *natuurwet*. Wat daartegen heette in te gaan, en die schakel van de werkingen der natuurwetten heette te verbreken, was puur verzinsel en uitdenksel van menschen. Ook bijaldien er een God was, was die God aan de natuurwet onderworpen.

Maar hierbij kon men niet staan blijven. Er is niet alleen een *natuurwet*, maar er is ook de *natuur zelve*, die door deze wet beheerscht wordt. Dus baatte het niets, of men Gods werking al bond aan de natuurwet, dán toch bleef nog altoos Gods Almachtigheid vrij in het voortbrengen en in stand houden van die natuur zelve. En dat juist mocht niet. Er mocht op niet één punt meer een spoor van Gods vrije Almachtigheid te ontdekken overblijven. De „voetstappen Gods", of wat de vaderen noemden: het *vestigium Dei*, moest spoorloos uit heel de Schepping verdwijnen. Ook de Schepping zelve, en haar instandhouding moest *vanzelf* gaan. Er mocht niet één punt overblijven, waar men zou moeten erkennen: *Hier* komt ge zonder God niet uit. Hier moet ge de vrije werking van Gods Almachtigheid toch erkennen.

En toen werd *Evolutie* het tooverwoord, waarmeê men God ook uit de Natuur zelve, uit haar oorsprong, uit haar instandhouding, en uit haar ontwikkeling bande.

De Natuur moest zelve eeniglijk, alle eeuwen door, alleen uit zichzelve leven.

En dan mocht, wie dit verkoos, die Natuur zelve desnoods *God* noemen, maar dat schaadde dan niet meer, want wat men God noemde, was dan toch daadwerkelijk *niet*-God, maar de in zich zelf genoegzame *Natuur*.

En, want daar was het in laatste instantie om te doen, die Natuur kwam al meer *onder de heerschappij van ons menschen*.

Het beeld dat tot die *Evolutie*-manie verlokt, is de groei van de plant, en de ontluiking van de bloem, en de rijping van haar vrucht aan de takken.

In het maagdelijk woud zette heel een reeks van eeuwen de machtige plantengroei haar zelfgenoegzaam leven voort. De eikel viel van den tak. Die eikel werd door het afgevallen blad gedekt. Onder dat deksel begon de eikel te ontkiemen. Uit de eikelkiem schoot een nieuwe eikeboom op. En die eik, groot geworden, bracht nieuwe eikels voort, die op hun beurt een nieuw proces van ontwikkeling tegengingen.

Dat was de evolutie van den eikel, en zoo nu was er evolutie in alle natuur en in alle leven. Wat kwam, school in wat voorafging, en droeg in zich wat komen zou. En ook de drijfkracht, die het een uit het ander deed voortkomen, zat in de zaak zelve.

Toch is het duidelijk, dat dit reeds in het beeld van de plant, onjuist is. Volstrekt niet *elke* eikel ontkiemt. Verreweg de meeste eikels verdorren. En ook die eikels, die tot ontkieming komen, ontkiemen niet, zonder het licht en de warmte, zonder de lucht en het vocht, dat hun van buiten toekomt.

En antwoordt men hierop dat dan toch licht en lucht, zonnegloed en regen, in de natuur aanwezig zijn, zoo blijft toch het feit, dat hier niet enkel vanzelfheid, maar ook schikking van buiten is, en dat juist daardoor de één zaadkorrel wel, de andere niet tot ontkieming komt.

Maar er is meer.

De plantenwereld vertoont niet enkel maagdelijk woud, doch ook een fijner ontwikkeling door '*s menschen hand*. De bloemenwereld, aan zichzelve overgelaten, is wild, en eerst door 's menschen hand, door 's menschen vinding, en door menschelijke verzorging, worden die prachtbloemen geteeld, die onze verrukking gaande maken. En ook zoo is het met onze prachtige lanen, en onze wandelbosschen, en met alle aangelegd plantsoen.

Reeds bij de plantenwereld springt het alzoo in het oog, dat er te onderscheiden valt tusschen een *lagere* ontwikkeling, die uit zichzelve voortgaat, en tusschen een *hoogere* ontwikkeling, die niet tot stand komt, tenzij 's menschen hand haar uitlokke en leide.

Zoo blijkt dus, dat zelfs de wilde plantengroei *niet* in zichzelve genoegzaam is, maar beheerscht wordt door de van buiten komende invloeden van zon en dampkring, en dat, sterker nog, de fijner en hoogere ontwikkeling der veredelde planten uitblijft, tenzij 's menschen hand zich gelden doe.

Wat desniettemin verlokt en verleidt, om die *Evolutie*-gedachte toe te juichen, is het onloochenbare feit, dat ons leven uit *twee* factoren opkomt. Er zijn in het leven der natuur, en er zijn in ons menschelijk leven allerlei werkingen, die God *organisch* leidt, en waarbij metterdaad al wat later uitkomt, reeds in de eerste kiem gegeven was. En daarnaast staan dan allerlei *andere* werkingen Gods, én in de natuur én in ons menschelijk leven, die een vroegere lijn van ontwikkeling afbreken, en een nieuwe lijn van ontwikkeling beginnen.

Wie nu recht staat, eert en aanbidt zoowel in die eerste als in die tweede soort werkingen het werk zijns Gods, kent noch aan de natuur noch aan zijn eigen leven zelfgenoegzaamheid toe, en beluidt ootmoedigliik, dat het God Almachtig is, die op elk gegeven oogenblik, en op elk punt, al wat bestaat, en al wat zich roert of beweegt, draagt in zijn Almachtigheid en door zijn Almachtigheid beweegt.

„Ik geloof in God *den Almachtige*" beteekent juist, dat we erkennen, hoe allerwegen en op elk oogenblik, alle kracht en alle macht die zich in de natuur of in ons-eigen wezen openbaart en roert, *macht van God is*.

Maar in het eerste artikel van ons „Algemeen Christelijk Geloof" volgt op dat: „Ik geloof in God den Almachtige" (wat de Christelijke belijdenis der Evolutie is) onmiddellijk dat heel andere: *Schepper des hemels en der aarde*, wat op een werking duidt, die lijnrecht tegen *Evolutie* overstaat.

Reeds in het eerste artikel van ons „Algemeen Christelijk Geloof" worden deze *beide* factoren onderscheiden, en van beide wordt God als *de werker* beleden.

Dit nu geldt ook ons persoonlijk geloofsleven.

Ook in uw persoonlijk gemoedsleven werken twee factoren. Ten eerste allerlei werkingen, die niets zijn dan de ontwikkeling van kiemen die in uw hart schuilen, hetzij dan ten goede, hetzij ten kwade. Maar ten andere werkt er in Gods kind ook een iets, dat *niet* uit de kiem van zijn hart opkwam, maar er scheppend en herscheppend door God in teweeg werd gebracht, en er in werd onderhouden.

Dit laatste is de wedergeboorte, met al wat uit de wedergeboorte volgt, en bij haar hoort. Ook de eeuwig presente inwoning van den Heiligen Geest, en de stooten, en prikkels, en leidingen die de Heilige Geest aan ons gemoedsleven meêdeelt. Heel het terrein der heilige mystiek. Het voelen van God en van Gods leiding in ons.

Nu is het opmerkelijk, dat de Modernen, die op het gebied der natuur met Evolutie dwepen, toch huns ondanks weêr tot de erkentenis komen, dat er in het gemoedsleven nog iets anders is. Nog onlangs werd op een vergadering van Moderne godgeleerden de stelling verdedigd, dat het dwaasheid is enkel van ontwikkeling en verbetering te spreken, dat er ook op zeker punt van ons leven *verandering* plaats grijpt, iets waardoor we *anders* worden, dan we voorheen waren.

En dit nu juist is het, wat bij den profeet Ezechiël heet: *Deze zal dezelfde niet wezen*. Hiermede toch wijst God bij Ezechiël er op, dat er afbreking en vernieuwing van toestanden, en dus ook van den toestand in ons innerlijk bestaan plaats grijpt.

Dat dit woord bij Ezechiël doelt op den ommekeer in Zedekia's en Israëls bestaanswijze, doet hier niets af. De stelling is *algemeen*, die er aan ten grondslag ligt, en zegt ons, dat het niet al Evolutie is, maar dat er ook plaats grijpt een zoodanige ommekeer, ingrijpende wijziging en principieele verandering, dat men van menschen en toestanden ten slotte zeggen moet: *Hij is dezelfde niet meer*.

Het bleef hetzelfde, en de persoon, bleef dezelfde, zoolang er niet anders dan kleine overgangen van toestanden bestonden. Dan was er wel verschil, maar altoos in dezelfde zaak, en in denzelfden persoon.

Edoch, en dit is hier hoofdzaak, God brengt ook zülke veranderingen van toestanden in menschen teweeg, dat er iets anders gekomen is, en ons de belijdenis en de erkentenis voegt: Die zaak, die persoon *is niet meer dezelfde*.

Dit geldt van een kind der wereld, dat een kind van God wordt; want zoo de bekeering echt is en doorwerkt, zegt zelfs de wereld van hem: „Er is niets meer met hem aan te vangen, *hij is dezelfde niet meer*", of, gelijk het dan vaak spottend, en half klagend door de wereld wordt uitgedrukt: Hij is *de oude* niet meer.

Dat nu is de nitwerking niet van *Evolutie* maar van *Herschepping*. Het zetten van een nieuw begin, van een nieuw uitgangspunt. Het inbrengen van een nieuwe kracht, het geven van den stoot voor een geheel afwijkende ontwikkeling.

En juist daarom is het, dat onze Gereformeerde kerken steeds het absoluut vrijmachtige van Gods daad in de wedergeboorte, en 's menschen absolute lijdelijkheid daarbij, tegen alle ketterij verdedigd hebben. Steeds poogde de ketterij óók de wedergeboorte te verklaren uit evolutie, d. w. z. uit iets dat voorafging. En daartegenover stond de Gereformeerde kerk steeds klaar en onverzettelijk met haar besliste belijdenis: Er gaat niets vooraf. Er is hier geen spoor van evolutie. Het is rechtstreeksche daad Gods.

Toch vergist zich wie waant, dat de wondere spreuk: *Deze zal dezelfde niet wezen*, uitsluitend op de algeheele verandering van toestand in den wedergeborene ziet. Veeleer raakt deze waarheid *alle* kinderen der menschen, en zal ze eens uit de profetie in de vervulling overgaan bij een iegelijken mensch.

Want wel leven de onbekeerden in het rustig besef, dat ze altoos dezelfden zullen blijven, en dat, voor zoover ze in een leven aan de overzijde van het graf gelooven, ook na den dood zij als *dezelfde personen* in de eeuwigheid zullen verkeeren.

Maar ook aan hen zal dat anders blijken, en als zij, met hun sterven, uit de Gemeene gratie uitvallen, en de zonde in hen doorbrandt, en de vloek in hen doorgaat tot in het merg van hun wezen, zullen ook zij het ervaren, dat in de plaatse der buitenste duisternis van *hen* gelden zal: *Ze zijn dezelfden niet meer*.

Al wat vaak lieflijks aan hen was, en nog aantrok, en hen zelven bevredigde, valt dan weg. Al wat er zondigs in hen *school*, zal dan in hen uitpuilen, en gelijk tot Zedekia gezegd werd: „Gij, o, onheilig en goddeloos vorst, uw dag is gekomen, weg gaat uw kroon, en gij ellendige, zult dezelfde niet meer wezen," zoo ook zal het eens hun in de ooren klinken, die God tot in hun sterven hebben weêrstaan.

Amsterdam, 21 April 1899.

Makkum.

De kerk van Makkum had, om bij den Bevestigingsdienst, op 30 April e. k., wanorde te voorkomen, kaarten van toegang aangeboden, en daarvoor één gulden gevraagd.

Dit was goed bedoeld, maar het was een misgreep.

Entreekaarten voor geld hooren in geen kerk. Op die wijs zou het geen „vergadering der gelooviqen" zijn, en zou zelfs de Bevestiging niet wettiglijk kunnen plaats hebben.

Dr. Kuyper heeft, toen hij ervan vernam, dan ook dadelijk geschreven, *dat hij dan niet komen kon*. En spoedig daarop is door de kerk besloten, de advertentie in te trekken, en wat betaald was terug te geven.

Alles is dus weêr in orde.

Alleen nog niet in orde is het in het redactie-bureel van de *Noord-Holl. Kerkbode*, waarin Ds. Steyling, ijlings deze fout der broederen aangreep, om hun eens recht stekelig en hoogwijs de les te lezen.

Ons dunkt ook deze redactie behoorde te verstaan, dat geen geldhandel in een *kerk*, maar ook geen hatelijkheid in een *Kerkbode* tepas komt.

Weêr Beilen.

Men herinnert zich wat voor niet zoo langen tijd onder de Hervormden te Beilen voorviel, en hoe wat eerst kloek verzet scheen, ten slotte uitliep op stille onderwerping.

Thans is het te Beilen onder de Hervormden weêr onrustig.

Dr. Slotemaker, die er Hervormd predikant is, heeft geoordeeld zich niet te mogen leenen tot saamwerking met den Modernen godsdienstonderwijzer Niessing. Deze kon dit niet zetten, en deed zijn beklag bij het Moderne Classicaal Bestuur.

Dit bestuur toog daarop aan het vermanen, maar Dr. Slotemaker weigerde toe te geven.

Hij weigerde dit, niettegenstaande zijn eigen geestverwanten zich leuk en ter zijde hielden.

Zijn consciëntie verbood hem te bewilligen in der Modernen raad.

Toen ging het ten slotte hard tegen hard.

Het welbekende *schorsings*middel werd toegepast, en aan de Modernen bleef de triomf.

Doch hiermeê is het natuurlijk niet uit.

Op schorsing moet onderwerping of erger dan schorsing volgen.

Wat zal Dr. Slotemaker nu doen?

Toegeven, of zich laten afzetten? Een derde is er niet.

En dan willen we wel zeggen, dat wij het „eindelijk toch toegeven" nu reeds zien aankomen. Niet omdat we Dr. Slotemakers verzet onderschatten. Waar de kerkelijke consciëntie *spreekt*, is altoos nog hooger zedelijke kracht aanwezig, dan waar men de kerkelijke consciëntie sust en in slaap wiegt met de bekende antinomiaansche papaver.

Maar niet dan hoogst zelden doorstaat het heroïsme der consciëntie de vuurproef, zoolang men op zichzelf blijft staan, en buiten verband met anderen handelt.

Ook dit geïsoleerd heroïsme wist soms te volharden ten einde toe, maar toch niet dan hoogst zelden.

Het: *„Dare to be a Daniel, dare to stand alone,"* stuit meestal af op het gemis aan genoegzame intense wilskracht.

Daarom stellen we ons niet anders voor, of eerlang komt het bericht, dat ook deze strijder het hoofd in den schoot heeft gelegd.

Maar ook zoo blijft deze Beilensche tragedie dan toch een roepstem tot de Gereformeerden in het Hervormd Genootschap.

Is het rustig nederzitten in een Genootschap, waarin zulke ergerlijkheden slag op slag zich herhalen, voor iemand die op onze Geloofsbelijdenis nog waarachtiglijk *Ja* en *Amen* zegt, overeen te brengen met de oprechtheid der consciëntie?

Ineengroeiing.

VIII.

Zoo heeft dan de institutaire kerk een onmiskenbaar belang bij welgeregelde verstandhouding met de Universiteit.

Op het Gereformeerde standpunt, waarop de vorming der aanstaande Dienaren niet *Seminaristisch*, maar *Universitair*, moet zijn, kan de kerk niet wel buiten de Universitaire diploma's. En, zullen die Universitaire diploma's voor de institutaire kerken waarde bezitten, dan is het gewenscht dat deze kerken door nadere regeling genoegzamen grond bezitten om in deze diploma's, ook wat *de strekking* en *den geest* van het hooger onderwijs betreft, vertrouwen te kunnen stellen.

Hier kwame nog meer bij. Zoo hebben o. m. de Gereformeerde kerken steeds hoogen prijs gesteld op het theologisch advies der Universiteit, zoo in als buiten Synode. Maar dit en zooveel meer laten we voorshands liggen, om thans uitsluitend op de keerzijde te wijzen. Hebben de institutaire kerken belang bij de Universiteit, de Universiteit heeft evenzoo belang bij de institutaire kerken.

Wel is, hoog in de wolken der idealen, een Universiteit denkbaar, die zich om geen institutaire kerk te bekreunen had, maar *practisch* staat de zaak heel anders. Een theologische Faculteit, wier candidaatsdiplomata niet door de kerken erkend werden, zou zoogoed als geen studenten hebben, en een theologische Faculteit zonder studenten zou niet leven kunnen, tenzij ze geheel uit vaste fondsen werd onderhouden. Doch zelfs al ware dit laatste het geval, zoo zou een Universiteit kwalijk kundige en bezielde mannen vinden om katheders te bezetten, indien ze geen andere katheders had aan te bieden dan dezulke, onder wier schaduw niemand ten gehoore verscheen.

De Universiteit komt, op Gereformeerden grondslag, uit de kerk als organisme op, en wijl het organisme der kerk ambtelijk in het instituut uitkomt, kan een Gereformeerde Universiteit niet bloeien, tenzij ze met de institutaire kerk in welgeregelde verhouding sta.

Zulk een verband is dan ook steeds zoowel van de zijde der kerken, als van de zijde der Universiteit gewenscht, en de toestand deugt niet, zoo dat geordende verband ontbreekt.

Niet, men versta ons wel, alsof een *on*-Gereformeerde, gebrekkige Universiteit door zulk een verdrag of verband zou kunnen vergoeden, wat haar ontbrak aan inwendige levenskracht. De positie en toekomst eener Gereformeerde Universiteit zal steeds beheerscht worden door haar innerlijke trouw aan de Gereformeerde beginselen en haar wetenschappelijke degelijkheid. Maar aangenomen dat deze beide aanwezig zijn, zoo wordt haar toestand toch dan eerst genormaliseerd, zoo ze met de institutaire kerk op voet van welgeordend verband komt.

Slechts tegen één voorstelling moet principieel verzet worden aangeteekend. Nooit mag voet gegeven worden aan de voorstelling, alsof de institutaire kerken *jure suo* zeker hoogheidsrecht over de Universiteit zouden kunnen opeischen.

Dit is wel de Roomsche zienswijze, niet de Gereformeerde.

Het organisme der kerk openbaart zich in het gezin, in het vereenigingsleven, in allerlei genootschappen en zoo ook in de Universiteit, maar over geen dezer corporaties oefent de institutaire kerk als zoodanig gezag uit.

Wel heeft ze opzicht en tucht te oefenen over de personen, in deze corporaties opgenomen, maar dan niet over deze personen als *corporatieleden*, maar over deze personen als *leden der kerk*. En zoo ook oefent de institutaire kerk opzicht en tucht uit niet over curatoren, hoogleeraren, lectoren en studenten, maar over de *leden der kerk* die als curatoren, hoogleeraren, en lectoren optraden, of als studenten werden ingeschreven.

Doch dit heeft niets uitstaande noch iets gemeen met opzicht en tucht over de Universiteit als zoodanig.

Eer is omgekeerd meer dan eens de vraag aan de orde gekomen, of de kerkeraad, onder welken de hoogleeraren als leden der kerk thuis hoorden, wel bevoegd was te achten, om op hoogleeraren ter oorzake van hun geschriften confessioneele tucht toe te passen. Onzes inziens kwam die vraag niet tepas, en mag de bevoegdheid van den kerkeraad ten deze nimmer beperkt worden. Een gevaar zien we hierin dan ook in het minst niet. Stel toch al dat een kerkeraad tucht oefende op grond van geschriften, die hij niet beoordeelen kon, dan kwam de zaak toch in appêl bij Classis en Synode, door welk appêl dan hersteld kon worden, wat een te ijverige kerkeraad door gemis aan inzicht bedorven had.

Maar op het standpunt dat de universitaire kerk alleen over *de leden dier kerk*, als zoodanig, en niet over het gezin, over de vereeniging, over de Universiteit enz. oordeelt, moeten we onverbiddelijk stand houden. Anders toch komen we vanzelf weêr in het Roomsche spoor, en vernietigen we de vrijheid van het sociale leven, die tot zoo duren prijs door de worsteling onzer vaderen veroverd is.

Verband, welgeordend verband tusschen de Universiteit en de universitaire kerken is noodzakelijk, is bij normale verhoudingen zelfs onmisbaar, edoch dit verband moet *contractueel* worden gelegd, en mag nimmer worden afgeleid uit zeker hoogheidsrecht dat aan de institutaire kerken over de Universiteit zou toekomen.

Dat het contractueele karakter van dit verband in de 16de en 17de eeuw niet tot zijn recht kwam, lag uitsluitend aan de staatsinmenging. De Leidsche Universiteit werd wel als *corporatie* ingesteld, maar niet in den zin, dien wij aan dit woord hechten. De Overheid stelde deze corporatie in, dekte haar kosten, en behield hoogheid over haar. En overmits nu diezelfde Overheid zich tevens, steeds betwiste, rechten over de institutaire kerken aanmatigde, schoot er voor de Gereformeerden niet veel anders over, dan om den band tusschen de institutaire kerk en de Universiteit over den magistralen weg te leggen.

Nu daarentegen de Gereformeerde Universiteit van onze dagen een vrije corporatie werd, die zich niet langer onder Staatshoogheid bevindt, is het inslaan van dezen weg niet slechts onnoodig geworden, maar zelfs afgesneden, en is de baan voor *contractueel* verband vrijgekomen.

Wil dit nu zeggen, dat beide partijen hierbij *willekeurige* eischen mogen stellen? Mogen de institutaire kerken, naar zedelijk recht, van haar tijdelijk overwicht tegenover een nog zwakke Universiteit misbruik maken, om haar aan *onnatuurlijke* banden te leggen? Of ook mag een, uit wat hoofde dan ook, sterke Universiteit, naar zedelijk recht, misbruik maken van haar tijdelijk overwicht ten opzichte van nog niet wel geregelde kerken, om haar in het vervullen van haar taak te bemoeilijken?

Stellig niet.

Zoowel de institutaire kerk als de Universiteit hebben een eigen natuur, een eigen wezen, en dienovereenkomstig een eigen roeping van Godswege, en over en weêr mogen ze uit dien hoofde nimmer aan elkander eischen stellen, waardoor het aan de lijdende partij onmogelijk zou worden die roeping, naar eisch der Gereformeerde beginselen, te vervullen. Ze hebben veeleer over en weêr elkanders wezen en roeping te eerbiedigen. Ze mogen alleen opkomen voor wat hun eigen terrein geldt. En ze mogen nimmer aan de medecontractante bedingen stellen, die haar wezen of natuur schenden zouden.

Stel b.v. een Universiteit stelde den eisch dat haar theologische hoogleeraren met recht van advies op de Synodale bijeenkomsten der kerken zouden mogen verschijnen, ook dan wanneer die hoogleeraren *geen leden dier kerk waren*, zoo zou zulk een Universiteit aan het wezen der institutaire kerken geweld aandoen, en de kerken zouden met alle beslistheid zulk een eisch, wat er ook de gevolgen van waren, moeten afwijzen.

Of ook omgekeerd, stel, de institutaire kerken stelden aan de Universiteit den eisch, dat ze haar gehoorzalen sluiten zou voor wie *geen* leden van *haar* kerken waren, zoo zouden zulke institutaire kerken geweld aandoen aan het wezen en het karakter der Universiteit, dat onverbiddelijk publiciteit van onderwijs vordert, en de Universiteit zou, wat ook de gevolgen waren, nimmer in zulk een eisch mogen bewilligen.

Voor willekeur is hier geen plaats. Beiderzijds is men gehouden redelijk en zedelijk te handelen. En die redelijkheid bestaat hierin, dat de één partij geen andere eischen stelle, dan die uit *haar* eigen karakter voortvloeien, en zonder aan de tegenpartij het offer van haar karakter te vragen. Over en weêr staat men onder de heerschappij der Gereformeerde beginselen, en juist deswege mag noch de Universiteit eischen stellen die puur humanitair, noch de institutaire kerk eischen doordrijven, die puur Roomsch zijn.

Doch binnen deze perken is men over en weer vrij, om het verband zóó te leggen, als voor beide partijen en voor de propaganda der gemeenschappelijke beleden beginselen, het profijtelijkst zal blijken. Iets wat in hoofdzaak steeds hierop zal neêrkomen, dat de institutaire kerken als ambtelijke institutie, waarborgen vragen voor het *confessioneele*, en de Universiteit, als vrije corporatie voor het *wetenschappelijke* gehalte.

De kerken moeten gerust worden gesteld, dat haar van de zijde der Universiteit geen gevaar van ketterij dreigt; en de Universiteit moet zekerheid bezitten, dat ze haar karakter van vrije wetenschappelijke inrichting niet in de waagschaal stelle.

Dat hierbij moeielijkheden kunnen rijzen, ligt in den aard der zaak. Zoo zijn er b. v. zeer wel toestanden denkbaar, dat de kerken, zacht aan het afglijden, het principieele en confesssioneele karakter van het Gereformeerde leven *verkeerd* opvatten, en dat juist de Universiteit dit echt confessioneele karakter in de principes handhaaft. Dan zou in zulk een geval de institutaire kerk misbruik van haar bevoegdheid kunnen maken, om het weêropleven van de echt-Gereformeerde beginselen te onderdrukken, en de Universiteit te dwingen, een afwijkend beginsel binnen haar kring toe te laten.

De Gereformeerde theologie kan uit haar aard geen stilstaand water zijn. Er zijn in haar leven verschillende stroomingen. Eén dier stroomingen kan te eenzijdig op den voorgrond dringen, en ten slotte door onnatuurlijk overwicht, de theologie afscheuren van haar Gereformeerden wortel.

Verkrijgt nu voor een tijdlang zulk een strooming in de kerken overwicht, dan kan het juist de roeping der Universiteit zijn, om op de historie terug te gaan, door historisch onderzoek weêr tot de oorspronkelijke beginselen terug te keeren, en met den maatstaf dier beginselen gewapend, critiek op de institutaire kerken uit te oefenen.

Feitelijk greep het aldus ten onzent in 1880 plaats.

Ook kan omgekeerd een Universiteit wetenschappelijk verschrompelen, gelijk dit b.v. in den aanvang dezer eeuw met alle theologische Faculteiten aan onze Landsuniversiteiten het geval was. Bij wijze van reactie hiertegen kan alsdan een wetenschappelijke strooming in de kerken opkomen. En het gevolg kan zijn, dat ten slotte de institutaire kerk geroepen wordt, om de Universiteit weer wakker te schudden, en op haar wetenschappelijke roeping te wijzen.

Dit zijn de schommelingen van het leven, die niemand keeren kan. Abnormale toestanden waar geen kruid tegen gewassen is. Daartegen baat dan ook geen contract, en daartegen kan geen contract voorziening geven, dan alleen door dit éene, dat het contract opzegbaar zij, al is het ook niet opzegbaar dan na afloop van zekere periode, en niet dan na zekeren voorafgaanden termijn van waarschuwing.

Het contract zelf daarentegen mag, onder de strikte heerschappij der Gereformeerde beginselen, over en weêr tot geen andere bedingen leiden, dan die aan de institutaire kerken haar *confessioneele gerustheid* en aan de Universiteit haar *wetenschappelijke vrijheid* waarborgen. De institutaire kerken moeten door het contract waken tegen afdoling en ketterij, de Universiteit moet bij contract het wetenschappelijk karakter van haar instelling verzekeren.

Toch laten ook zóó deze twee motieven van contract nog zeer breede speelruimte. Zulk een contract toch kan de belichaming van ruime, breede, hooge inzichten zijn. Het kan ook eng en notarisachtig, door allerlei kleine maatregelen, op zijn doel afgaan.

Dat zal steeds afhangen van den hoogen of den angstvalligen geest, die op een gegeven oogenblik de geest is van de institutaire kerken en van het Universiteitsbestuur.

Doch dit raakt niet het *wezen*, doch alleen den *modus quo*.

Onze Eeredienst.

LII.

Meer dan bij eenig ander gebed voegt bij het „gebed van Schuldbelijdenis", een woord over het knielend bidden.

Ook in dit opzicht stelt een thans onder ons geldende gewoonte geen wet. Onze kerkelijke gewoonte is thans, dat de mannen staande, de vrouwen zittende bidden, en dat er in onze kerken alleen geknield wordt, bij den Doop van een volwassen persoon, bij de bevestiging van een Dienaar des Woords in het eerste ambt, en bij huwelijksbevestiging. We durven niet instaan voor al onze kerken. Het is mogelijk dat in een afgelegen plaats het knielen ook bij andere gelegenheden voorkomt, maar

als regel mag gezegd dat het thans alzoo in onze kerken toegaat, hoogstens nog met dit onderscheid, dat enkele mannen, ook als de anderen voor het bidden opstaan, zitten blijven.

Nu zij al aanstonds intusschen opgemerkt, dat het in onze Gereformeerde kerken volstrekt niet altoos zoo geweest is.

Toen in 1618 de groote Synode in Dordrecht bijeenkwam, vonden haar leden in de Dordsche kerk nog de vaste gewoonte gehandhaafd, dat allen, mannen en vrouwen, onder het bidden geknield lagen.

En ook in onze Haghepreeken, en eerste diensten, is het bekend, dat men steeds geknield bad.

Nu nog zingen we in ons Psalmlied: „Komt, laat ons knielen voor den Heer, die ons gemaakt heeft en verkoren", alleen maar .... niemand doet het.

In onze huizen daarentegen knielen we nog wel. Een ieder doet het nog eer hij des avonds ter ruste gaat, en velen doen het nog bij het morgen- en avondgebed in hun gezin. De Schrift spreekt er dan ook gedurig van, en zoo onder Oud als Nieuw-Testament vinden we van het geknielde bidden melding gemaakt.

Kortweg te zeggen: „In de kerk mag niet geknield worden, want knielen is Roomsch," zweemt dan ook naar het uiterste der oppervlakkigheid. Juist in den tijd der martelaren, toen de strijd tegen Rome het heetst was, knielden onze vaderen in de kerken nog allerwegen.

„Knielen" is op zichzelf niets anders dan een geven aan het lichaam van een symbolische houding, waardoor het een nederbuigen van de ziel voor Gods majesteit uitdrukt: en zulks wel, niet *om* door het lichaam uit te drukken wat in de ziel omgaat, maar om door een harmonische samenwerking van het lichaam met de actie der ziel, de actie der ziel te verdiepen en te versterken.

Het avondgebed op de knieën blijft voor elk kind van God zijn innigst gebed, in dat gebed is zijn eigenlijk gebedsleven. En dan knielt hij neder, niet om vertoon voor menschen te maken, want meest is er niemand bij; maar omdat het geknield bidden de houding geeft, die het meest en het best aan de stemming van het biddend gemoed beantwoordt.

Dit gaat door, zoo voor de ziel als voor het lichaam.

Staande bidden heeft altoos iets dat vermoeit. Vooral onder de zeer lange en gerekte gebeden, waarin sommige Dienaren des Woords nog steeds volharden, is rustig staan voor vele kerkgangers ondoenlijk. Wie in een bank staat, zoekt dan een steunpunt voor zijn lichaam door met zijn handen op die bank te leunen. De voeten worden telkens verplaatst. Keer op keer wordt een andere houding aangenomen. En het is aan alles merkbaar, dat velen, als ze bij een lang gebed staan, zóózeer met de houding van het lichaam te doen krijgen, dat deze moeite hen van het gebed eer aftrekt, dan dat het hen tot bidden opleidt.

Knielt men daarentegen onder het avondgebed voor zijn ledekant of bedstede, of ook voor een stoel neder, dan valt dit bezwaar weg. Het lichaam behoeft dan niet te worden opgehouden, het rust. Men vergeet zijn lichaam, en kan zich geheel in het geestelijke terugtrekken. En ook heeft het voor den hoogen mensch iets goeds, zoo hij althans eenmaal elken dag zich eens voor de majesteit van zijn God nederbuigt. Dat stemt de ziel meer dan dat het ontstemt. Het is of we onszelven onder het knielen klein maken om God groot te doen zijn voor ons besef.

Op zichzelf lijdt het dan ook niet wel tegenspraak, dat het knielend bidden iets innigs en teeders heeft, dat geen andere gebedshouding ons geven kan. Als bij schipbreuk, of bij plotseling ongeval, doodsgevaar dreigt, knielen de meesten vanzelf neder. En zóózeer is het knielen voor ons besef de smeekende houding, dat soms een mensch zelfs voor een mensch nederknielt, als hij een uiterste poging waagt, om iets te verkrijgen dat hem geweigerd werd. Zelfs bestaat de verfoeilijke gewoonte, om een jong man, die een meisje tot vrouw vraagt, als geknield voor haar nederliggend voor te stellen. Een echt heidensche gedachte, alsof ooit eenig huwelijk gezegend kon zijn, dat met een soort aanbidding van de vrouw begon. Althans een Gereformeerde jongedochter zou zulk een jong man afstooten, zeggende: *„Met u nooit."*

We knielen als goede Calvinisten nooit voor menschen, maar juist daarom te dieper voor God.

Er zijn, dit is bekend, ook geheel andere houdingen die bij het bidden worden aangenomen. De Arabier werpt zich vlak en plat op den grond neder, met het aangezicht ter aarde, en de handen uitgebreid. Ook onze gewoonte om bij het bidden de oogen te sluiten en de handen saam te vouwen is ten deele conventioneel. Andere volken bidden met open, opgeslagen oogen, of ook met de handen hoog naar den hemel uitgebreid. En overmits ons nu in de Heilige Schrift nergens een stellig gebod gegeven is, *welke* de houding van het lichaam onder het bidden zal zijn, voegt het ons niet dat we anderen oordeelen, omdat ze onze gewoonte niet volgen, en moet ons oordeel steeds vrij blijven, om telkens opnieuw de vraag, welke houding het raadzaamst zij, onder de oogen te zien.

Hiertoe nu is historisch de vraag te stellen, hoe wij van het knielen in de kerk zijn afgekomen.

Vast toch staat het, dat bij het uitbreken van de Hervorming het knielen in de toen nog geheel Roomsche kerk vaste gewoonte was, zoo bij het bidden, als bij het ontvangen van het Sacrament des Avondmaals. En ook getuigt de historie, gelijk we boven reeds opmerkten, dat men in de eerste eeuw na het uitbreken der Reformatie, bleef knielen.

De keer hierin kwam van overzee, onder den invloed van den strijd der Puriteinen tegen de Episcopale kerk van Engeland. Die kerk kende opzettelijk aan de ceremoniën een waarde toe, die haar door de Puriteinen betwist werd. Men gevoelde maar al te zeer, dat de Episcopale kerk wel brak met het primaat van den Paus, maar in haar wezen nog te zeer op den ouden stroom dreef. En juist door deze kerk nu werd, gelijk op tal van andere ceremoniën, zoo ook op het knielen bijzonder nadruk gelegd. Het knielen werd er tot een soort van religie gemaakt. Het was alsof in het knielen als zoodanig een „goed werk", een daad van religie school.

En daartegen nu kwamen de Puriteinen op. Ze zagen het gevaar in, dat thans zoo duidelijk in Engeland aan het licht treedt, dat uit deze te groote gehechtheid aan het ceremonieele, straks het valsche beginsel, alsof deze ceremoniën wezenlijke waarde hadden, weêr boven zou komen. Ze duchtten de macht van het Ritualisme.

Nu zijn de Puriteinen hierin stellig te ver gegaan, en hebben om het ceremonieele gevaar te mijden, te zeer voorbijgezien, dat dat er toch zekere vormen zijn moeten ook bij den eeredienst, en dat het niet onverschillig kan zijn, of deze vormen strooken met het heilige der zaak, of wel met dat heilige in conflict komen.

Door minder te overdrijven, zouden ze stellig een groot deel van het volk, dat nu allengs naar de Episcopale kerk terugsloop, duurzaam bij zich gehouden hebben.

Maar de aard van het Engelsche karakter gedoogde dit niet. Wat ze deden wilden ze radicaal doen. En hieruit is het te verklaren, dat ze hun ijver tegen de ceremoniën óók tegen het knielen richtten, en alzoo er op aandrongen, dat alle knielen in de kerken als oud-Roomsche ceremonie zou worden afgeschaft.

Uit de Pers.

Iemand die zichzelven den bescheiden naam van *„de waarheid"* te zijn geeft, door onder het pseudoniem *Veritas* te schrijven, zond uit Breukelen een vlugschrift tegen Dr. Bavinck in het licht.

Deze schrijver is nu eens de recht consequente man.

Aan al dat woelen van de *Vrije Universiteits*-mannen moet een einde komen. Alles moet in Kampen blijven en komen. Het Gymnasium, de Theologische School, en *heel* de Opleiding. Met de Vrije Universiteit moet kortweg radicaal gebroken worden.

Doelende op de verplaatsing b.v. naar Haarlem zegt de schrijver:

> Ik vind dit zeer bedenkelijk en komt mij dit voor — houd het mij ten goede Hooggel. Heer — als een toren bouwen zonder de kosten van te voren te berekenen.
>
> Bijna iedere groote stad, ook Haarlem, drijft de kosten van het leven zoowel dat der Hoogleeraren als dat der studenten zeer op. En wat het gevaar voor verleiding betreft, het zal wel geen twistpunt zijn dat het toezicht op het godsdienstig en zedelijk leven der studenten in Kampen in werkelijkheid nog wat beteekent, doch totaal niets in elke groote plaats en vooral niet in een plaats als Haarlem, tusschen twee op het punt van verleiding zeer bedenkelijke plaatsen gelegen n.l. Amsterdam en Leiden, welke beide plaatsen zoo gemakkelijk elk oogenblik van uit Haarlem zijn te bereiken.
>
> Zeer gewenscht is het, ja beslist noodig, dit, wat een groot euvel is, goed onder de oogen te zien. Er kan op elke groote plaats, hoe goed de Hoogleeraren het ook met de studenten meenen, met den besten wil niets verwacht worden van eenig toezicht op het zedelijk leven der studeerende jongelingschap. Dat dit in Kampen *wel* het geval is, zult U mij ongetwijfeld toestemmen, daarvoor hebt U meer bewijzen dan ik.
>
> Gezocht vind ik het ook dat Kampen verlaten moet worden, daar toch die plaats voordeelen biedt als geene andere plaats; geen plaatselijke belastingen, zeer goedkoop leven en wonen, daarbij heeft Kampen tegenwoordig eene uitnemende treinverbinding waardoor men de plaats niet meer als afgelegen kan beschouwen, wat vroeger wel het geval was.
>
> Ook de gezondheidstoestand der plaats is in de laatste jaren veel verbeterd. Doch dit behoef ik U Hooggel. Heer niet te schrijven, daar U hiermede natuurlijk beter op de hoogte is dan ik. Ook het plantsoen en de naaste omgeving der stad zijn niet zonder natuurschoon. Zoo vaak ik er kom trekt het mij aan evenals iederen vreemdeling.
>
> En «last not least" heeft Kampen in de Gereformeerde Kerken eene historische beteekenis gekregen. In den loop der jaren wordt «Kampen" als het ware vereenzelvigt met de «Eigen inrichting" die in de harten der kerken van '34 leeft. Men zij dus zeer voorzichtig met het nemen van een zoo gewichtig besluit, dat allicht groote gevolgen zou kunnen hebben.
>
> Dat U Hooggel. Heer (pag. 73) de Professoren der Vrije Universiteit wilt aanvaarden, vind ik in Uw voorstel zeer natuurlijk. Maar eilieve, zoo vraag ik mij af: gaat het met geen bezwaar gepaard die Professoren, waarvan b. v. Prof. Kuyper zoo weinig gelegenheid heeft om colleges te geven, te aanvaarden voor rekening van de kerken?
>
> Het zij verre van mij hiermede iets onaangenaams te willen zeggen aan het adres van Dr. Kuyper, dien ik om zijne groote gaven bewonder en respecteer, maar een mensch heeft maar een lichaam en kan niet op twee plaatsen tegelijk zijn en wij Gereformeerden zijn Dr. Kuyper voor hetgeen ZEd. buiten de V. U. om voor het gansche Calvinistische Nederland gedaan heeft en nog dagelijks doet, ontzettend veel verplicht. Voor de kerken echter moet toch de opleiding hoofdzaak blijven en hebben wij daarom mannen noodig die zich geheel en uitsluitend daarin wijden kunnen en niet in naam alleen maar ook in werkelijkheid. Het kan dan ook gelukkig niet on kend worden dat de Professoren der Theol. School dit geheel met toewijding doen.
>
> Uwe kostenbesparing, Hooggel. Heer, der voorgestelde eventueele verplaatsing der Eigen inrichting (pag. 79) heb ik met verbaasdheid aangestaard. Dat U in Haarlem een gebouw wilt stichten voor ƒ 25000 als dat waarin te Kampen de Theol. School is gevestigd, vind ik een prachtig idée, maar eveneens, hoe professoraal die rekening ook is, acht ik dat eene totale onmogelijkheid en komt het mij niet overdreven voor daarvoor de som van ƒ 50000 of het dubbele uit te trekken. Deze som is eerder te klein dan te groot. Het gaat toch niet aan de Eigen inrichting der kerken, welke thans zulke flinke ruime en degelijke gebouwen te Kampen bezit, elders bekrompen te laten wonen.
>
> Dat U met de andere Professoren genoegen neemt met slechts ƒ 1000 meer salaris bij verplaatsing naar Haarlem, daarvoor heb ik lof. Ik voor mij — tenzij ik man van geld was — zou geen kans zien voor ƒ 4000 denzelfden stand te voeren in Haarlem als met ƒ 3000 te Kampen, doch dat U en Uwe Collega's dit vermeenen wel te kunnen, pleit, zonder U een complimentje te willen maken, voor uwe bescheidenheid.

Het duurdere leven der studenten bij verplaatsing, daaraan hebben de kerken wel terdege hunne aandacht te schenken. Het zou voor velen der studenten bepaald eene levenskwestie worden of het hun jaarlijks 200 à 300 gulden meer of minder kost, daar het een feit is dat de meeste jongelui eene beperkte studiebeurs hebben, wat U mij ongetwijfeld zult toestemmen.

Op pag. 80 onderaan, waar U sommige Hoogleeraren zoowel aan de voorgestelde Hoogeschool als aan de Vrije Universiteit wilt laten doceeren, komt mij het samen koppelen van de Eigen inrichting der kerken met die eener vereeniging zeer bedenkelijk voor en vrees ik dit in de toekomst aanleiding geeft tot veel troebelen.

Dat er meerdere belangstelling en liefde zou komen (pag. 81) indien de oplossing van het verschil over de opleiding zoo werd gevonden als U voorstelt, ben ik zoo vrij te betwijfelen en vrees ik, zoo dit wordt doorgedreven, het wel eens eene ganseh andere uitwerking kon hebben. Mijne bedenking dat de belangrijke en diepingrijpende besluiten der Middelburgsche Synode na een kort tijdperk van slechts drie jaren, zoo maar eventjes zouden worden omgekeerd en vernietigd, wordt naar mijne voelhorens zeggen door zeer velen gedeeld, door theerderen dan de geleerde heeren vermoeden.

Ook is het aan bedenking onderhevig Hooggel. Heer, indien de zaak van eenheid in de opleiding van boven af gedreven mocht worden in plaats van uit den boezem der plaatselijke kerken en dienen zij die het mochten willen drijven, verantwoordelijk gesteld worden voor de gevolgen van ondoordachte daden en handelingen, die zouden voortvloeien indien werd ingegaan op uw voorstel of een dergelijk voorstel.

Alles samengevat en overwegende:

a. dat de kerken de Eigen inrichting tot opleiding van Dienaren des Woords hebben aanvaard;

b. dat de resultaten van de Opleiding aan de Eigen Inrichting, de Theol. School te Kampen geene aanleiding geven tot groote wijziging;

c. dat het drijven van Vrije Universiteitsmannen kennelijk ten doel heeft om de opleiding van Dienaren des Woords in de toekomst aan zich te verbinden;

d. dat de kerken geene behoefte hebben aan eene Universiteit,

Zou ik ten zeerste wenschen, en o zoo gaarne zien, dat er een lid van de a. s. Synode er toe zou kunnen overgaan om tot de Synode het verzoek te richten, om te besluiten:

te alle verband met de Vrije Universiteit te verbreken om hierdoor tot éene opleiding te komen;

ze te behouden te Kampen de Theologische School met het daaraan verbonden Gymnasium, en het onderwijs zoowel het Theologische als het Litterarische zoo volledig en best mogelijk te maken.

Neemt de a.s. Synode dit besluit dan is voorgoed van de baan alle argwaan als zou de Vrije Universiteit de Theol. School willen verdringen. Heeft deze verdenking geen grond meer, dan kan verwacht worden dat met liefde zal geofferd worden voor de Eigen inrichting en zal het blijken dat de kerken heel gemakkelijk de Theologische School met het Gymnasium kunnen in stand houden. Juist die achterdocht en de vrees dat de Theologische School zou worden opgeslokt maakte en maakt velen lauw en traag.

De Vrije Universiteit zal, wanneer zij de Theologische faculteit laat varen, ook op veel steun en sympathie kunnen rekenen en daardoor krachtiger de hand kunnen slaan aan die faculteiten die thans nog onvolledig zijn en die nog geheel van meet af aan moeten worden ter hand genomen.

Wij allen, leden der Gereformeerde kerken, schuren ons dan schouder aan schouder, eenerzijds voor de Theologische School als Eigen Inrichting der kerken tot opleiding van Dienaren des Woords en anderzijds voor de vereeniging waarvan de Vrije Universiteit uitgaat, ter bevordering en ter instandkoming der verschillende faculteiten *except de Theologische.*

Dat laatste *except de Theologische faculteit* is metterdaad teekenachtig.

Let wel: Een Universiteit op Gereformeerden grondslag *zonder* een Theologische faculteit.

Hoe achterlijk is toch nog de kennis der beginselen.

Officieele Berichten.

(Met verkorting uit het Kerkblad van 21 April '99.)

Classis Graafschap-Bentheim.

Gronau in Westfalen.

Door de goede hand onzes Gods mag aan de Geref. kerken in Nederland worden bericht, dat in bovengenoemde plaats de Gereformeerde kerk is geïnstitueerd. Reeds geruimen tijd werd er door de kerken in de Graafschap Bentheim en Oost-Friesland, in vereeniging met de kerk van Enschedé, te Gronau gearbeid. Vele broeders en zusters uit Nederland hadden zich daar gevestigd — en komen nog voortdurend zich daar vestigen — om door handenarbeid in de fabrieken in hun levensonderhoud te voorzien. Deze geloovigen gevoelden drang om zich tot een kerkelijk leven te vereenigen. Onder leiding van bovengenoemde kerken zijn de ambten en diensten ingesteld en de Opzieners en Diakenen op Zondag 9 April j.l. in hunne ambten bevestigd. De kerk van Gronau is opgenomen in het Classicaal verband met de kerken in de Graafschap Bentheim en Oost-Friesland en wenscht daardoor ook hare gemeenschap te onderhouden met de Nederlandsche Gereformeerde kerken. Er is goede hope, dat deze jeugdige plante zich tot een krachtigen boom ontwikkelen kan. Dankend voor den in vroegere dagen ook uit de Gereformeerde kerken in Nederland genoten steun, wordt deze kerk thans in de bijzondere voorbede der Zusterkerken aanbevolen. Met bijzonderen drang wordt den Kerkeraden in Nederland verzocht, op deze kennisgeving acht te geven, bijaldien uit hunne kerk zich broeders en zusters in Gronau en omstreken vestigen.

Classis Tiel, gehouden den 12 April in de Gereformeerde kerk te Zalt-Bommel.

De naar toerbeurt aangewezen praeses, Ds. W. J. de Haas van Culemborg, opent de vergadering, na het zingen van Ps. 84 : 3 en het lezen van een gedeelte uit de profetie van Zacharias Hst. 12, met gebed.

In verband met een te verwachten aanbieding tot approbatie van attestatie van een vertrekkend dienaar, adviseert een der kerken, dit eventueel bij deputaten ad hoc verwacht wordend attest niet te approbeeren, alvorens de bedoelde dienaar des Woords minstens twee jaar in de kerk, die hij dient, gebleven is, tenzij de kerk aldaar binnen dezen termijn het uitzicht heeft, dat de vacature binnen dezen tijd weer vervuld zal zijn. De vergadering erkennende, dat in dit advies veel is, dat de instemming der Classis verdient, kan echter hierop niet ingaan, ofschoon zij het betreurt, dat bedoelde dienaar des Woords reeds zoo haastig zijne gemeente meent te moeten verlaten. Met het oog intusschen op de e.k. Prov. Synode, die een roeping naar elders hebben aangenomen, — voor het houden der Synode mochten willen vertrekken, de mogelijkheid ontstaat, dat de Classis Tiel niet eens op die Synode door dienaren des Woords zou vertegenwoordigd kunnen worden, — besluit de vergadering, in in overleg met de betrokken kerkeraden, dat de dienaren van Gameren en Tiel hun afscheidspredikatie in hun respectieve kerken eerst zullen houden na 7 Juni a.s., als wanneer de Prov. Synode saamkomt, opdat de Classis Tiel D. V. daar behoorlijk gerepresenteerd kunne worden.

Inzake de bearbeiding van de Betuwe en andere gedeelten van deze Provincie, zoo ver het kerkelijke territoir dezer Classis Tiel zich uitstrekt, rapporteert een op de vorige vergadering hiervoor benoemde commissie, dat zij voor dezen arbeid een h. t. geschikt persoon gevonden heeft. De Classis gehoord deze inlichtingen, alsmede de financieele begrooting daarvoor opgemaakt, besluit dezen broeder met Sept. a. s. in haar dienst te stellen, nadat de Classis zich verzekerd heeft van den hiervoor noodigen steun van elders te zullen ontvangen. Intusschen zal voor den nader definitief te benoemen arbeider instructie worden opgesteld.

Na hartelijk afscheidswoord aan de Classis door Ds. Lanting en broederlijken dankgroet van den praeses aan Z.Ew., sluit de dienaar van Gameren's kerk deze samenkomst met dankzegging en gebed.

Classe Winschoten, gehouden 13 April 1899.

Geopend op gewone wijze door Ds. R. H. Vos naar toerbeurt praeses.

Opgemerkt wordt, dat de Zendingsvergadering op Paasch-Maandag is gehouden en goed geslaagd is; de collecte bedroeg 47,71½; hier gaat af, gemaakte onkosten als: reiskosten, porto's ad 11,71½; de resteerende 36 gulden zal gelijkelijk verdeeld worden voor de vereeniging „Dr. Scheurers hospitaal" en de Zending onder de Heidenen en Mohammedanen.

Het voorstel van de kerk van Oostwold om te protesteeren bij de Generale Synode tegen het ten vorigen jare op de Prov. Synode van Groningen aangenomen voorstel-Bos in betrekking tot de doopleden-kwestie, wordt verworpen, maar een ander voorstel van diezelfde kerk, rakende ditzelfde punt op andere wijze, wordt aangenomen. Dit voorstel is als volgt: De Classis Winschoten verzoekt de Prov. Synode in verband met haar besluit (voorstel-Bos) ten vorigen jare genomen, zich uit te spreken over de vraag, hoe te handelen, in geval dat door zoogenaamde doopleden de doop voor hun kind wordt aangevraagd; met verzoek deze zaak door te zenden naar de Generale Synode.

Vervolgens wordt na bespreking met algemeene stemmen aangenomen het volgende voorstel O. Pekela: De Prov. Synode te verzoeken aan de Generale Synode voor te stellen: de Synode van de Geref. kerken in Nederland behandele de zaak der opleiding van hare aanstaande dienaren des Woords en volge bij hare besprekingen althans in de hoofdlijnen het voorstel van Prof. Bavinck.

Een ander voorstel van O. Pekela wordt in de formuleering eenigszins gewijzigd en dan aldus aangenomen: Het kerkelijk gymnasium te Kampen, worde van de kerken losgelaten, onder voorwaarde dat er voldoende waarborg gegeven worde voor het blijven voortbestaan van hetzelve, bijzonder ten behoeve der Noordelijke Provincien.

Als nu de korte notulen gelezen zijn en herinnerd is, dat op de volgende Classe de collecten voor de Zending en de Evangelisatie gestort moet worden, sluit Ds. J. Kool deze vergadering met dankzegging.

GENERALE SYNODE

van „De Gereformeerde kerken in Nederland," te houden in den jare 1899 te Groningen.

Volgens Art. 188 van de Acta der Synode van Middelburg, in 1896 gehouden, werd besloten, dat de Gereformeerde kerk van Groningen (A & B) de volgende Generale Synode zal samenroepen; waarom deze Geref. kerk te Groningen (A & B) ter kennis van de Geref. kerken in Nederland brengt, dat de Generale Synode, dit jaar te houden, zal vergaderen op Dinsdag 15 Augustus e. k., 's morgens 10 ure, en volgende dagen, in de Ebbinge-kerk te Groningen.

Voor tijdige bezorging van het Agendum wordt den Scriba van de a. s. Provinciale Synoden dringend verzocht, vóór Woensdag 14 Juni a.s. aan het adres van den ondergeteekende opgave te doen van de namen en woonplaatsen der afgevaardigden hunner Synode, en van de door haar voorgestelde punten met alle andere stukken, die tijdens de Synode ter tafel dienen te zijn.

Den Deputaten der laatstgehouden Generale Synode vragen we spoedige toezending van de noodige rapporten en opgave van de namen der Rapporteurs.

De Kerkeraden der Geref. kerk te Groningen (A en B.)
Namens hen,
Ds. J. Langhout.

Buitenland.

N.-Amerika. De gevaren van het Mormonisme.

In het huis van afgevaardigden van de Vereenigde Staten is Mormoon Roberts gekozen.

De vrouwen afdeeling van de Presbyteriaansche vereeniging voor Inwendige Zending heeft alles op haren en snaren gezet om de verkiezing van den Mormoon te verhinderen. Zij schreef vergaderingen uit, waarbij Eugène Young, kleinzoon van den beruchten Mormoon Brigham Young, optrad. Deze heeft uit eigen aanschouwing alle ellenden van het Mormoonsche familieleven of liever alle jammerlijke gevolgen van de veelwijverij leeren kennen. Young klaagde er op die samenkomsten te recht over, dat men niet geluisterd had naar de stem van Christenen die er op wezen dat het goed zou zijn het territorium van Salt-lake een proeftijd te geven om daarna te beoordeelen of men het staatsrechten geven kon. Vóór dat men de Mormonen als staatsburgers erkende moest men eerst weten of zij zich ook geneigd betoonden om zich als Amerikaansche burgers te gedragen.

Men zegt wel: de polygamist Roberts is niet slechter dan vele leden van het congres. Maar wat velen bedekt doen, drijven de Mormonen openlijk. De conscientie zegt, dat het leven met meer dan eene vrouw hoererij is, terwijl in den Mormonen staat hetzelfde als Gode welgevallig wordt voorgesteld.

Daarbij komt nog dat de Mormonen eene hierarchie hebben, die strenger wordt doorgevoerd, dan in de kerk van Rome geschiedt. In het jaar 1895 verklaarde Roberts met zekeren Thatcher schriftelijk, dat hij den priesters der Mormonen nooit zou toestaan, hem iets omtrent zijn optreden in de politiek voor te schrijven. Daarom werd hij in zijn maatschappelijke positie zoo bedreigd, dat hij in 1896 verklaarde zich onvoorwaardelijk aan de Hierarchen van Utah te onderwerpen. Daaraan heeft hij het te danken dat hij als lid van het congres werd verkozen, terwijl Thatcher werd uitgeworpen en gemeneerd.

Josiah Strong, president van de *League for social service* wijst er op dat het geheele volk van Amerika door de Mormonen bedreigd wordt. Zij hebben reeds het grootste gedeelte van het land van het Rotsgebergte tot de Sierra Nevada in bezit. Zij beroemen er zich op dat zij in een menschenleeftijd alle staten ten westen van de Mississippi in hunne macht zullen hebben.

Er zijn 300,000 Mormonen. In het jaar '97 wonnen zij 63,000 leden. Wanneer men alle methodisten, presbyterianen en congregationalisten in Amerika saamtelt, dan krijgt men een getal dat vijftien maal grooter is dan dat der Mormonen. En toch kregen zij 13,000 nieuwe leden meer dan de methodisten, presbyterianen en congregationalisten te zamen. De Mormoonsche propaganda beschikt over ontzachelijke kapitalen. Niet minder dan 1700 zendelingen zijn in de Vereenigde Staten werkzaam; zij gaan van huis tot huis en helaas met succes. En niet alleen maken zij in Amerika propaganda, maar ook in Europa, in Zwitserland, Zweden en in ons Vaderland wisten zij er velen te verleiden, ook nog in den laatsten tijd.

Winckel.

Voor Kinderen.

IN DEN SLAAP.

IX.

Moe en in diepe gedachten zat Frederik den avond, welke op dezen zoo gedenkwaardigen dag volgde, alleen in zijn kloostercel. Voor 't eerst droeg hij de monnikspij, voor 't eerst had hij de dagtaak verricht, voor 't eerst wist hij dat voortaan een ander tehuis zou hebben dan het ouderlijke. Wat zouden zijn ouders zeggen van den stap dien hij had gedaan. Vader kon dien niet goedkeuren, en moeder? Hij verzonk in droevig gepeins. 't Was hem als had hij niet goed gedaan. En toch — had niet de priester gezegd, dat hij zich door niemand of niets daarvan moet laten aftrekken? Had hij dus niet goed gehandeld door buiten zijn ouders om, in 't klooster te gaan. Hoe licht hadden zij hem teruggehouden!

Al sterker werd het gevoel van afmatting, hij knielde neder, bad vurig tot God en begaf zich toen ter ruste.

Er staat geschreven: „Hij geeft het Zijn beminden in den slaap" en dat is óók waar in dien zin, dat God den slaap kan gebruiken om de ziel te troosten en te sterken, ja tot nog meer, gelijk we zien zullen. Aan de waarheid er van valt niet te twijfelen.

Terwijl Frederik dan nederlag en sliep had hij een droom, zulk een, die hem bij is gebleven tot zijn laatste oogenblikken.

Het kwam hem voor, dat hij zich bevond op een reis, een zwerftocht. Zoover hij zien kon strekte zich om hem heen een barre wildernis uit. Hij was verdwaald en hoe hij ook staarde, nergens vertoonde zich een uitweg. Eindelijk werd hij moede, doodmoede; honger en dorst begonnen hem te kwellen, al heviger; maar nergens ontdekte hij een bron die lafenis bood, een boom of struik, waarvan de vruchten hem konden verkwikken. Eindelijk zonk hij machteloos neder, niet anders verwachtend dan dat de dood hem uit zijn ellendigen toestand verlossen zou.

Eensklaps nadert hem een vreemde gestalte. Hij ziet op en 't is alsof hem gezegd wordt: Dat is de apostel Paulus. Eerbiedig schouwt hij den vreemdeling aan, die hem vraagt:

„Hoe zijt gij in dezen toestand gekomen?"

Nu verhaalt Frederik zijn wedervaren, en de apostel spreekt:

„Kom met mij, ik zal u den beteren weg wijzen."

Beiden gaan nu verder. Weldra bevinden zij zich op een begaanbaar pad. Ongemerkt verandert ook het landschap. De wildernis verdwijnt, en een heerlijke streek vertoont zich. Eindelijk komen zij in een lieflijk, groen dal. Er midden door vliet, zachtkens ruischend, een klare beek, aan wier beide oevers schaduwrijke boomen staan, terwijl bloemen alom de kleurige bladeren ontplooien. Alles ademt hier vrede en rust.

Verbaasd, met blijde verrukking ziet Frederik rond; zijn oogen worden het aanschouwen niet moede. Maar al heviger kwelt hem de dorst. Hij bukt neder en wil drinken, maar zijn geleider spreekt:

„Nog niet: gij moogt uw dorst alleen lesschen uit de bron zelf."

Zwijgend gaan beide nog een tijdlang voort. Eindelijk bespeuren ze in de verte een fontein uit marmer gehouwen.

„Dat is de bron" spreekt Paulus, „daaruit moogt ge drinken."

Snel loopt de jonkman naar de fontein, en buigt zich over den marmeren rand om water te scheppen. Doch met een kreet van verrassing deinst hij terug. Te midden van het levende water, de kletterende stralen, verrijst klaar en duidelijk de heerlijke gestalte van Christus, den Gekruiste. Met een blik vol leven en teederheid ziet Hij den jongeling aan; het is alsof al het levende water uit den mond des Heilands stroomt, altijd, altijd voort, steeds nieuwe stralen. In aanbidding werpt Frederik zich op de knieën, en hoezeer ook de dorst hem kwelt, hij waagt het niet aan het levend water, dat den Heiland zelf ontweld is, zich te laven.

Doch nu treedt Paulus nader. Zonder een woord te woord te spreken, heft hij met krachtige hand den jongeling op en ... werpt hem midden in de koele stralen van het levend water. De Heiland strekt de armen uit, drukt den jongeling aan zijn hart, die zich nu met volle teugen aan de wateren der fontein verkwikt. Zoo wordt zijn dorst gestild maar tegelijk voelt hij een nieuw leven door zijn anderen vlieten; 't is hem als wordt hij een ander mensch.

Uit het water opgeklommen gaat hij nu aan Paulus' hand verder.

Na een poos wandelens komen beide aan een groot korenveld, met rijpe halmen, zwaar van koren, overdekt. Te midden der halmen bespeurt Frederik een man, klock van gestalte, forsch van uitzicht. Zijn trekken geleken op die van den apostel, welke Frederik begeleidde. De man had een sikkel, en was bezig het graan te maaien. Doch hoe sterk hij ook zijn mocht, zwaar was de arbeid, en het zweet droop hem van het aangezicht. Want het veld was zeer groot, de halmen dicht en vele, en de dag was heet.

Een oogenblik zag Frederik het aan, toen sprak zijn geleider:

„Hier zult gij arbeiden, leer van dezen maaier, en ondersteun hem. Want de oogst is groot, maar de arbeiders zijn weinige."

De jonkman nam den sikkel aan, dien de maaier hem toereikte, en begon aanstonds ijve-